

debet feria quinta in cœna Domini, finitis vesperis (1), et ubi vesperæ non dicuntur, finita processione. Significatur denudatio Christi crucifixi.

Ad hanc cæremoniam celebrans, diaconus et subdiaconus manent induti albis, sed sine manipulis; celebrans autem et diaconus etiam stolam violaceam assumunt. Præcedentibus acolythis sine candelabris, cooperto capite procedunt ad altare, unus post alium, ad altare bireta deponunt, et debita facta reverentia, celebrans in plano inchoat, et dicit totam antiphonam *Diviserunt* (2), deinde cum ministris alternatim totum psalmum recitat, et in fine antiphonam repetit. Interea omnes stant in choro, et antiphonam et psalmum prosequuntur. Celebrans et ministri incepta antiphona, ad altare ascendunt, illudque psalmum simul recitando denudant, amovendo mappas, antependium et omnia alia ornamenta, relicta tantum cruce cum candelabris. Denudato summo altari, eodem ordine procedunt ad alia altaria denudanda. Psalmus tamen non est repetendus, licet multa sint altaria, sed morose est recitandus, ut non finiatur, quousque omnia altaria sint denudata. Si multa sint, tunc alii sacerdotes alba et stola induti, alia eodem tempore denudare possunt, psalmum eodem modo recitando. Acolythis et ministri omnia ex choro, credentia et altari tollunt, nihil relinquentes nisi crucem cum candelabris. Altaria nuda manent usque ad mane in sabbato sancto.

Altarium denudationem sequitur in quibusdam ecclesiis lotio eorumdem altarium, qui ritus a rubricis non est præscriptus, valde tamen antiquus est (3), et laudabiliter ac facilliter, cum nuda sint altaria, fieri potest: hoc tamen notato quod celebrans et ministri sacri ex præscripto rubricarum missalis altaria denudare, et interea psalmum recitare debeant, non autem lavare; quod si facere velint, postea sit peragendum, vel ab aliis faciendum.

(1) Cærem. Ep. lib. 2, c. 23, n. 13.

(2) Merati p. 4, tit. 8, n. 17.

(3) Bened. XIV, de festis Dom. § 175 et 176; Grancolas comm. hist. in brev. lib. 2, c. 61; Merati tom. I, p. IV, tit. 8, n. 17.

42. *Lotio pedum.* Dicitur mandatum a mandato Christi Domini, vel quia prima antiphona incipit per *Mandatum novum*. Licet dicitur esse mandatum Domini, inde tamen non sequitur, illud per omnes et ubique esse adimplendum, sed sufficere, ut fiat per aliquos aut in præcipuis ecclesiis, ut praxis ecclesiæ satis demonstrat. In omnibus tamen fieri potest ecclesiis: quinimo licet sanctimonialibus sibi invicem lavare pedes, sicut homines faciunt, quia præceptum Christi non tantum ad masculos, sed etiam ad feminas pertinet, ut constat ex responso Zachariæ Pontificis ad s. Bonifacium Mogunt. Fieri non debet in ecclesiis minoribus, ut patet ex memoriali rituum pro minoribus ecclesiis, in quo hæc cæremonia prætermissa est (1).

Ad faciendam hanc cæremoniam, celebrans, diaconus et subdiaconus ad locum præparatum de more accedunt, præcedentibus thuriferario et ceroferariis cum candelis accensis. Si fiat ad altare, ei debita facta reverentia, celebrans cum diacono et subdiacono ad illud ascendit, illudque in medio osculatur. Deinde diaconus, accepto libro evangeliorum, eundem ad altare de more defert; incensum more solito imponitur, et reliqua fiunt ut ad evangelium in missa, omisso *Munda cor*. In fine celebrans in cornu epistolæ, ministris post eum adstantibus, dicit *Pater noster* etc. *Vid. Praxis Pontif. tom. 3, n. 72.*

Lavandi sunt pedes 13 hominum (2); in hoc autem numero Ecclesia Romana, nihil aliud significare et imitari videtur, quam exemplum Christi lavantis pedes apostolorum (3).

DE SACRIS RITIBUS FERIE QUINTÆ IN CœNA DOMINI
SERVANDIS IN MINORIBUS ECCLESIIS.

43. Ut ritus ac sacræ cæremoniæ, quibus alma mater

(1) Vid. Bened. XIV, de festis Dom. § 177.

(2) Cærem. Ep. lib. 2, c. 24.

(3) Merati tom. 1, p. 4, tit. 8, n. 26. Vid. Bened. XIV, de festis Dom. § 182, 183 et 184.

humeralis, quo accepto accedit ad altare, genuflectit, et calicem accipit sinistra ad nodum et dextra posita super calicem, super quem clericus ambas extremitates veli humeralis extendit.

3° Si non habeantur cantores, ipsemet celebrans ad populum conversus, incipit legere hymnum *Pange lingua*, et statim procedunt: 1° deferens vexillum consuetum in delatione ss. Viatici, 2° sodales alicujus confraternitatis, vel pii viri cum luminibus, 3° clericus cum cruce, 4° thuriferarius, 5° celebrans sub baldachino vel umbella, et a sinistris ejus clericus recitans cum celebrante hymnum *Pange lingua*.

4° Cum pervenerint ad sacellum, omnes se disponunt per duas partes, ita ut thuriferarius et celebrans per medium transire possint. Celebrans calicem super altare deponit, et cum debitis reverentiis descendens, velum humerale deponit, thus imponit, et ss. Sacramentum incensat, clericis interea recitantibus *Tantum ergo* et *Genitori*. Deinde calicem in capsulam recondit, eamque claudit, et post brevem orationem in gradu inferiori altaris, medius inter clericos via breviori revertitur. Indutus adhuc pluviali, statim s. Pyxidem e tabernaculo altaris ad sacellum ss. Sacramenti defert, eamque in capsula retro post calicem recondit.

III. *Denudatio altarium*. Celebrans deposito pluviali stolam violaceam in modum crucis ante pectus aptatam assumit, et cum clericis ad altare accedit, illudque denudat, ut dictum est num. 41, antiphonam et psalmum cum clericis recitando.

DE FERIA SEXTA IN PARASCEVE DOMINI.

45. Rub. Missalis. *Finita Nona, Sacerdos et ministri induti paramentis nigri coloris, sine luminaribus et incenso procedunt ad Altare: et ante illud prostrati aliquamdiu orant. Interim Acolythi unam tantum tobaleam extendunt super Altare. Sacerdos cum ministris facta oratione ascendit ad Altare, et osculatur illud in medio:*

deinde lector accedit ad legendum Prophetiam in loco, ubi legitur Epistola, et incipit eam sine titulo; quam etiam Sacerdos legit submissa voce apud Altare in cornu Epistolæ.

1° Hac die non offertur missæ sacrificium, quia non decet, ut Christi passio mystice repræsentetur, dum recolitur, prout realiter peracta est; fit autem missa præsanctificationum, sic dicta, quia in ea non habetur consecratio, sed communio s. Hostiæ pridie consecratæ.

2° Altare, scamnum et pavementum penitus denudata esse debent; et in altari nihil apponi potest præter crucem coopertam velo violaceo, et præter candelabra materiæ obscuræ et non argentiæ cum cereis communibus, qui non accenduntur, nisi circa finem adorationis crucis; tres tamen cussini simplices et violacei poni possunt super secundum gradum altaris (1). Convenit, ut crux altaris sit lignea, ut verbis *Ecce lignum Crucis* correspondeat (2).

3° Celebrans, diaconus et subdiaconus (3) induuntur omnibus paramentis ad missam requisitis, etiam manipulo; diaconus autem et subdiaconus sine dalmaticis, vel cum planetis plicatis. More solito ad altare accedunt, præcedentibus acolythis sine candelabris: cum ad altare pervenerint, celebrans profundam facit reverentiam, et omnes alii flectunt unico genu in plano; deinde in plano super pavementum se prosternunt, sic ut caput et brachia quiescant super cussinum positum in secundo gradu altaris. Interea omnes alii genuflectunt, meditantés Christi passionem. Prostrati manent tempore unius *Miserere*, donec una mappa et missale super altare posita sunt. Postea tolluntur cussini.

4° Celebrans ascendens ad altare, illud osculatur, sed non genuflectit, deinde accedens ad cornu epistolæ, recitat lectiones, tractus et orationem ut in missa: ita etiam cantat *Oremus* manus extendendo et jungendo, caputque cruci

(1) Memorale rit. pro minoribus eccl. tit. V, c. 1.

(2) Memorale rit. ibid. S. R. C. 12 Nov. 1831, n. 4520-4669, 59.

(3) Vid. Praxis Pontif. tom. 3, n. 125.

Ecclesia præstantiora nostræ redemptionis indixit recolenda mysteria, in minoribus ecclesiis parochialibus almæ Urbis exacte ac uniformiter exercentur; ex decreto particularis congregationis a ss. Dom, Benedicto XIII indictæ die 4 Dec. 1724, et a Sanctitate sua confirmato, rectoribus ipsis memoriale rituum pro minoribus ecclesiis editum, proponitur observandum. Similiter a S. R. C. (1) decretum est " ut locorum Ordinarii, quoad parœcias, in quibus haberi possunt tres quatuorve saltem clerici, sacras functiones feriis V et VI ac sabbato majoris hebdomadæ peragi studeant, servata forma parvi ritualis S. M. Benedicti XIII anno 1725 jussu editi. " Quod decretum ss. Dom. Pius VII adprobavit, confirmavitque, atque ut ab omnibus servetur, typis evulgari præcepit, die 31 Jul. 1821. " Cum autem hoc memoriale editum et approbatum sit pro solis minoribus ecclesiis parochialibus, sine indulto adhiberi nequit in aliis ecclesiis non parochialibus aut oratoriis, sive regularibus sive secularibus (2). Ex hoc memoriali proponuntur sequentia, et quæ desiderantur, videri possunt num. præc.

Prænotandum est, memoriale tantum præscribere ut omnia

(1) 28 Jul. 1821, n. 4433-4583, 1.

(2) " Memoriale Rituum jussu Benedicti XIII editum permittitur adhibendum pro aliquibus præstantioribus sacris functionibus persolvendis in minoribus ecclesiis parochialibus In Diocesi autem Mechliniensi plures existunt ecclesie non parochiales et oratoria regularium, fratrum religiosorum et monialium seu foeminarum religiosarum, in quibus ob defectum, sive ministrorum, sive paramentorum officia hebdomadæ sanctæ aliaque similia solemniter celebrari nequeunt, convenienter vero persolvi possunt juxta præfatum parvum Memoriale Rituum, prout in pluribus ex dictis ecclesiis et oratoriis etiam fieri solent. Porro nonnullis dubitantibus, num sibi eo Memoriali uti liceret, et dubia sua exponentibus compositori kalendarii Diocesani, ipse ad quæstionem dirimendam, approbante Emo et Rmo Domino Cardinali Archiepiscopo, ad Sacram Congregationem recurrit, et humiliter ab eadem exquisivit. An in dictis minoribus ecclesiis non parochialibus et oratoriis officia hebdomadæ sanctæ aliaque similia juxta Memoriale Rituum Benedicti XIII persolvi possint? Sacra porro eadem Congregatio re mature accurateque perpensa rescribendum censuit: *Negative*. Die 16 Martii 1876, n. 5652. "

legantur; si tamen cantores habeantur, laudabiliter omnia cantabuntur, uti in aliis ecclesiis.

44. I. *Missa*: 1° Tres clerici seu ministri, ut dictum est num. 35, superpelliceis induuntur. Ad *Gloria* pulsantur campanæ.

2° Dum celebrans orationes ante communionem dicit, primus clericus calicem vacuum, palla, patena et velo albo coopertum ex credentia ad altare in cornu epistolæ defert. Celebrans sumpto s. Sanguine, calicem missæ palla cooperit, et alterum calicem ponit in medium corporalibus, eumque detegit: deinde genuflectit, et alteram hostiam consecratam reponit in calicem, eum cooperit palla et patena inversa, et velum desuper expandit, iterumque genuflectit. Deinde fit communicatio, qua facta, et dicto *Quod ore sumpsimus*, celebrans se purificat, et missam prosequitur, ac si ss. Sacramentum esset expositum. Sumpta ablutione digitorum, calix missæ a primo clerico ad credentiam defertur. Si vero ministri sint laici, ille in altari relinquitur.

Si unus tantum calix habeatur, tunc s. Hostia reservanda tantum in calicem post ejus ablutionem et extersionem ponitur. Pollex et index in alio vase deinde abluendi sunt (1).

3° In fine missæ cerei in sacello sepulchri accenduntur, baldachinum seu umbella disponitur, et cerei sodalibus vel cultioribus de populo distribuuntur.

II. *Processio*: 1° Celebrans completa missa, ad medium altaris accedit, genuflectit et per viam brevioram ad planum epistolæ descendit: ibi casulam et manipulum deponit, et pluviale albi coloris accipit; quod si non habeatur, manet in alba cum stola, vel etiam casulam retinet, deposito tamen manipulo (2).

2° Celebrans paratus accedit per planum ante medium altaris; ibi genuflexus in inferiori gradu aliquantulum orat; deinde thus in thuribulum sine benedictione imponit, et ss. Sacramentum incensat; adhuc genuflexus accipit velum

(1) Baldeschi fol. 386, nota 3, edit. Casterman 1851.

(2) Merati p. 4, tit. 8, n. 27; Bauldry p. 4, c. 9, art. 6, n. 5.